

Dəmir yolu nəqliyyat üzrə mövcud beynəlxalq təşkilatlar haqqında MƏLUMAT

Birləşmiş Millətlər Təşkilatının Avropa İqtisadi Komissiyasının Daxili Nəqliyyata dair Komitəsi Комитет по внутреннему транспорту Европейской Экономической Комиссии Организации Объединенных Наций *Internal Transport Comitty (ITC)* *of Europe Economy Comission (EEC) of United Nation Organization (UNO)*

DNK 1948-ci ildə bütün növ daxili nəqliyyat sahəsində əməkdaşlığın regional miqyasda inkişafı üçün hökumətlərarası orqan kimi yaradılmışdır. Komitə məlumat mübadiləsi və ümumilikdə nəqliyyat problemlərinin müzakirəsi üçün forumdur, eləcə də çərçivəsində beynəlxalq sazişlər bağlanan və beynəlxalq tövsiyələr hazırlanan bir orqandır. Komitə çərçivəsində müxtəlif nəqliyyat növləri üzrə işçi qrupları yaradılmışdır. Avtomobil nəqliyyatı üzrə, dəmir yolu nəqliyyatı üzrə və daxili su nəqliyyatı üzrə işçi qrupları fəaliyyət göstərir. Bu qruplar müxtəlif məsələlərə dair xüsusi yaradılan köməkçi işçi orqanlar, ekspert qrupları və müzakirə qrupları sistemin fəaliyyətinə rəhbərliyi və nəzarəti həyata keçirirlər. Eləcə də, bilavasitə Komitənin himayəsi altında fəaliyyət göstərən bir sıra ekspert qrupları vardır. Bunların arasında nəqliyyat statistikasına dair, tez xarab olan ərzaqların daşınmasına dair, təhlükəli yüklərin daşınmasına dair, qarışıq daşımalara dair, gömrük məsələlərinə dair, nəqliyyat sahəsində tendensiya və siyasətə dair, nəqliyyatın iqtisadiyyatına dair ekspertlər qrupu vardır. Bu qrupların statusu bütün nəqliyyat növləri üçün ümumi problemlərin istifadəsinə dair həyata keçirilən işlə şərtləndirilmişdir.

DNK AİK-in köməkçi orqanıdır və AİK-in üzv-ölkələri DNK-in üzvləridir. DNK-in işi haqqında hesabatlar AİK-in illik sessiyalarında baxılır.

DNK-in mənzil-qərargahı Cenevrədə (İsveçrə) yerləşir. DNK-in fəaliyyətində 56 ölkə iştirak edir. **Azərbaycan Respublikası** daxil olmaqla (30 iyul 1993-cü ildə) bütün MDB üzv-dövlətləri DNK-in üzvüdür.

Beynəlxalq Avtomobil-Dəmir Yolu Qarışıq Daşımalar İttifaqı Международный Союз Комбинированных Железнодорожно-Автомобильных Перевозок *The International Union of Combined Road-Rail Transport Companies (UIRR)*

Beynəlxalq Avtomobil-Dəmir Yolu Qarışıq Daşımalar İttifaqı 1970-ci ilin oktyabr ayında Münhendə yaradılmışdır.

İttifaqa Avropanın ən böyük 14 dövlətindən 19 avtomobil-dəmir yolu qarışıq daşımaları həyata keçirən nəqliyyat şirkətləri daxildir.

Mənzil-qərargahı Brüsseldə (Belçika) yerləşir.

Beynəlxalq Dəmir Yolu İttifaqı Международный союз железных дорог *International Union of Railways (UIC)*

Beynəlxalq Dəmir Yolu İttifaqı 1921-ci ildə dəmir yolu administrasiyaları nümayəndələrinin Konfrasında yaradılıb. Hazırda İttifaq 58 dövlətlə təmsil olunur.

UIC-in məqsədi üzvlər arasında əməkdaşlığın möhkəmləndirilməsi, üzvlərin istismar fəaliyyətinin yaxşılaşdırılması məqsədilə dəmir yolu daşımalarının gələcək inkişafına yardım göstərən tədbirlərin həyata keçirilməsidir. UIC dəmir yolu nəqliyyatının rolunun yüksəldilməsinə kömək məqsədilə ümumi əsasları işləyib hazırlayır.

Nəzərdə tutulan vəzifələri yerinə yetirmək üçün UIC norma və tövsiyələr işləyib hazırlayır, üzvlərinin ümumi maraqlarının qorumağını və müvəkkilliyini təmin etmək məqsədilə digər təşkilatlarla əlaqələr yaradır, daşıma

iqtisadiyyatı sahəsində layihə və tədqiqatlar hazırlayır və həyata keçirir, məlumat və təcrübə mübadiləsinə yardım göstərir.

Ali orqan – Baş Assambleya. İşçi orqanları: Şura, İcraiyyə komitəsi, Xüsusi qruplar.

Mənzil-qərargahı Parisdə (Fransa) yerləşir.

Azərbaycan Respublikası 1995-ci ildən UIC-in üzvüdür.

Dəmir Yolu Əməkdaşlıq Təşkilatı

Организация Сотрудничества Железных Дорог (ОСЖД)

Organization for Cooperation of Railways

DYƏT 1956-cı il 28 iyun tarixində Sofiyada keçirilən Beynəlxalq Konfransda qeyri-hökumət təşkilatı kimi yaradılmışdır.

DYƏT-in əsas vəzifələri: beynəlxalq yük və sərnişin daşımalarının gələcək inkişafı, dəmir yolu, avtomobil nəqliyyatı və şosse yolları sahəsində elmi-texniki əməkdaşlıq, texniki tərəqqiyə yardım, bu nəqliyyat növlərinin işinin əlaqələndirilməsi. DYƏT haqqında Əsasnaməyə uyğun olaraq, bu təşkilat DYƏT iştirakçı-ölkələr arasında beynəlxalq yük və sərnişin daşımalarının planlaşdırılması, daha səmərəli marşrutların təyin edilməsi, yük və sərnişin tariflərinin işlənilib hazırlanması ilə məşğul olur, hərəkət tərkibinin daha qənaətli istifadəsini, qatarların hərəkət sürətinin artırılmasını və beynəlxalq daşımalarda hərəkət cədvəllərinin təkmilləşdirilməsini təmin edir, beynəlxalq əhəmiyyətli dəmir yolu xətlərinin tikintisi və bərpası məsələlərinin razılaşdırılması, hərəkət tərkibinin standartlaşdırılması mərkəzidir, elmi-texniki əməkdaşlığı təşkil edir.

DYƏT çərçivəsində bir sıra saziş və qaydalar mövcuddur: Beynəlxalq yük əlaqələri haqqında Saziş (СМГС), Beynəlxalq sərnişin əlaqələri haqqında Saziş (СМПС), Beynəlxalq əlaqələrdə vaqonların istifadəsi Qaydaları haqqında Müqavilə (ППВ), Beynəlxalq dəmir yolu sərnişin tarifi haqqında Müqavilə (МПТ), Vahid tranzit tarifi haqqında Müqavilə (ЕТТ), Beynəlxalq sərnişin və yük əlaqələrində daşımalara dair hesablama qaydaları haqqında Müqavilə.

DYƏT-in ali idarəedici orqanı – dəmir yolu və avtomobil nəqliyyatını idarə edən Nazirlər İclasıdır. Bu orqanın sessiyaları hər il keçirilir. Komitə - İclasın icraiyyə orqanıdır.

DYƏT-in mənzil-qərargahı Varşavada (Polşa) yerləşir.

Hazırda Avropanın və Asiyanın 27 dövləti DYƏT-in üzvüdür. **Azərbaycan Respublikası** DYƏT-ə 1993-cü ildən üzv seçilib.

Dəmir yolu ilə Beynəlxalq Daşımalar üzrə Hökumətlərarası Təşkilat

Межправительственная Организация по

Международным железнодорожным перевозкам

Intergovernmental Organisation for International Carriage by Rail (OTIF)

Beynəlxalq Dəmir Yolu Daşımaları üzrə Hökumətlərarası Təşkilat 1980-ci il 09 may tarixli Beynəlxalq Dəmir Yolu Daşımalarına dair Konvensiya (COTIF) əsasında 1985-ci il 01 may tarixində yaradılmışdır.

DYƏT-dən fərqli olaraq bu təşkilatın diqqəti xüsusilə sərnişin və yük daşımaları vahid Qaydaları cəmləşdirir.

Mənzil-qərargahı Berndə (İsveçrə) yerləşir.

Təşkilatın hal-hazırda 42 dövlət üzvüdür.

Azərbaycan Respublikasının bu təşkilata üzv olması gözlənilir.

Beynəlxalq İctimai Nəqliyyat İttifaqı

Международный союз общественного транспорта

International Union of Public Transport (UITP)

1946-cı ildə yaradılan UITP, özündə 80 ölkədən ictimai nəqliyyat (hər növ şəhər və regional sərnişin nəqliyyatı) sahəsində fəaliyyət göstərən 2500 qədər təşkilatı birləşdirir.

Üzvlər 4 kateqoriyaya bölünürlər: operatorlar (metropolitenlər, avtyobus şirkətləri, yerli daşımaları həyata keçirən dəmir yolu şirkətləri, yüngül relsli nəqliyyat və s.), sənayəçilər (hərəkət tərkibinin və ictimai nəqliyyat üçün avadanlıqların istehsalçıları), milli, regional və yerli səviyyələrdə ictimai nəqliyyatın işini tənzimləyən idarəetmə strukturları və ictimai nəqliyyata aidiyyatı olan elmi institutlar, tədqiqat və konsaltinq təşkilatları. UITP bütün nəqliyyat növləri ilə şəhər və şəhəratrafi sərnişin daşımalarına aidiyyatı olan təşkilatları öz sıralarında birləşdirən yeganə assosiasiyadır.

UITP-nin strukturu regional və modal seksiyalara ayrılır. Regional seksiyayalar: Avropa, Asiya-Sakit okean, Şimali Amerika, Cənubi Amerika, Afrika. Modal seksiyalar: metropolitenlər, avtobus nəqliyyatı (bura trolleybus operatorları da daxildir), yüngül relsli nəqliyyat, su nəqliyyatı, regional nəqliyyat.

Mənzil-qərargahı Brüsseldə (Belçika) yerləşir.

Dəmir Yolu Nəqliyyatına dair Şura
Совет по железнодорожному транспорту (СЖТ)

MDB üzv dövlətlərinin Dəmir Yolu Nəqliyyatına dair Şurası 1992-ci il 14 fevral tarixində yaradılıb.

Şura dövlətlərarası səviyyədə dəmir yolu nəqliyyatının işini əlaqələndirir, onun fəaliyyətinin prinsiplərini hazırlayır, yük vaqonlarının və konteynerlərin birgə istismarını təşkil edir.

Şuranın tərkibi – MDB-yə üzv dövlətlərinin dəmir yolu administrasiyalarının başçılarından ibarətdir. Əlavə olaraq Şuranın işində Bolqarıya, Latviya, Litva və Estoniya dəmir yolu administrasiyalarının başçıları da iştirak edirlər.

İcraedici orqan – Şura Direktorluğu.

Azərbaycan Respublikası 14 fevral 1992-ci ildən Şuranın üzvüdür.

Mənzil-qərargahı Moskvada (Rusiya Federasiyası) yerləşir.

Dəmir yolunda standartlaşdırmaya dair fəaliyyətin əlaqələndirilməsi və işlərin aparılması, hərəkətin təhlükəsizliyinin təmin edilməsi üzrə tələblərin reqlamentləşdirilməsi, dəmir yolunda daşıma prosesləri ilə bağlı nəqliyyat və texniki vasitələrin istismarı. Yüklərin və hərəkət tərkibinin qorunması üçün 2001-ci il 01 yanvar tarixindən Dəmir yolu sahəsində standartlaşdırmaya dair Dövlətlərarası Texniki Komitə yaradılmışdır.

Qara Dəniz İqtisadi Əməkdaşlıq Təşkilatı (QDİƏT)
Организация Черноморского Экономического Сотрудничества (ОЧЭС)
Black Sea Economic Cooperation (BSEC)

QDİƏT 1992-ci il 25 iyun tarixində Yalta şəhərində Albaniya, **Azərbaycan**, Bolqarıstan, Ermənistan, Gürcüstan, Moldova, Rumıniya, Rusiya, Türkiyə, Ukrayna və Yunanıstanın dövlət və hökumət başçıları tərəfindən təşkilatın nizamnaməsinin imzalanması ilə yaradılmışdır.

QDİƏT-in əsas məqsədləri: iştirakçı ölkələrin daha sıx iqtisadi əməkdaşlığı, malların, kapitalların, xidmətlərin və işçi qüvvəsinin sərbəst hərəkəti, bu ölkələrin iqtisadiyyatının dünyanın iqtisadi sisteminə inteqrasiyası. Vəzifələrdən biri də iştirakçı dövlətlərin ərazisində azad ticarət zonasının yaradılmasından ibarətdir. QDİƏT ölkələrinin birgə layihələr üzrə işləri: Regional nəqliyyat dəhlizlərinin inkişafı və ümumdünya nəqliyyat sisteminə inteqrasiya, Optik-lifli əlaqə xətlərinin çəkilməsi və s.

Ali orqan – Xarici İşlər Nazirləri Şurasıdır. İcraedici – Daimi beynəlxalq katiblik, İxtisaslaşdırılmış işçi qrupları.

QDİƏT-in mənzil-qərargahı İstanbulda (Türkiyə) yerləşir.

QDİƏT-ə hazırda 11 üzv-dövlət və 9 müşahidəçi-dövlət daxildir.

İqtisadi Əməkdaşlıq Təşkilatı (İƏT)
Организация Экономического Сотрудничества (ОЭС)
Economic Cooperation Organization (ECO)

İƏT, 1985-ci ildə İran, Pakistan və Türkiyə tərəfindən yaradılmışdır. Təşkilatın fəaliyyəti üzvlər arasında iqtisadi, texniki və mədəniyyət əməkdaşlığının inkişafına istiqamətlənir.

İƏT-in üzvü olan MDB ölkələri üçün energetika və nəqliyyat sahəsində ikitərəfli və çoxtərəfli layihələr ən çox əhəmiyyət kəsb edir. İƏT tərəfindən tərtib edilmiş nəqliyyat infrastrukturunun inkişaf planında İranın Türkmənistan və Azərbaycan, Pakistanın isə (Əfqanıstandan) Türkmənistan dəmir yolu şəbəkələri ilə birləşdirilməsi, Mərkəzi Asiyadan Hind okeanı və İran körfəzi limanlarına avtomobil yollarının çəkilişi nəzərdə tutulur.

İƏT-in təşkilatı strukturu: Nazirlər Şurası, Regional planlaşdırma Şurası, Texniki komitələr, Katiblik.

İƏT-in 10 üzvü var: **Azərbaycan Respublikası** (noyabr 1992-ci ildən), Əfqanıstan, İran, Qazaxıstan, Qırğızıstan, Özbəkistan, Pakistan, Tacikistan, Türkiyə, Türkmənistan.

Mənzil-qərargahı Tehrandadır (İran İslam Respublikası) yerləşir.

Mərkəzi Asiya İqtisadiyyatları üçün Xüsusi Proqram
Специальная Программа для Экономик Центральной Азии
Special Programme for the Economies of Central Asia (SPECA)

Proqram 1997-ci ildə Qazaxıstanın təşəbbüsü ilə təşkil edilmiş, Mərkəzi Asiyanın 5 dövləti və BMT-nin Baş Katibi tərəfindən dəstəklənmişdir.

Proqramın məqsədi - Mərkəzi Asiya dövlətlərinə qarşılıqlı əməkdaşlığa yardımın göstərilməsi, onların iqtisadi inkişafının stimullaşdırılması və Avropa və Asiya ölkələri iqtisadiyyatlarının inteqrasiyası.

Hər iştirakçı ölkə bir sahə üzrə əlaqələndirici hesab edilir. Nəqliyyat sahəsinə Qazaxıstan rəhbərlik edir.

Azərbaycan Respublikası və Əfqanıstan proqrama 2002-ci ildə qoşulmuşlar.

Trans-Avropa Dəmir Yolları (TER) və Trans-Avropa Avtomobil Yolları (TEM) layihələri
Проекты Транс-Европейская Железная Дорога (ТЕР) и Транс-Европейские Магистралы (ТЕМ)
Trans-European network for motorways (TEM) and Trans-European network for rail (TER) projects

Trans-Avropa Avtomobil Yolları layihəsi 1977-ci ildə, Trans-Avropa Dəmir Yolları layihəsi isə 1990-cı ildə BMT-nin İnkişaf Proqramının maliyyə dəstəyi ilə Mərkəzi, Şərqi və Cənub-Şərqi Avropa ölkələrinin Hökumətləri tərəfindən yaradılmışdır. Layihələrin əsas məqsədləri Avropa ölkələrinin avtomobil və dəmir yolu sahəsində nəqliyyat əməliyyatlarının keyfiyyət və effektivliyinin artırılması, Avropa Nəqliyyat İnfrastrukturunu sisteminin inteqrasiya prosesinə dəstəyin göstərilməsi, eləcə də Pan-Avropa Sazişlərinə uyğun olaraq ardıcıl və səmərəli beynəlxalq avtomobil, dəmir yolu və kombinə edilmiş nəqliyyat sisteminin inkişaf etdirilməsidir.

Avropa ölkələrinin 17-si TER-in, 15 ölkəsi isə TEM-in tam hüquqlu üzvləridir.

Azərbaycan Respublikasının bu layihələrə qoşulması gözlənilir.

Demokratiya və İqtisadi İnkişaf naminə Təşkilat – GUAM
Организация за демократию и экономическое развитие – ГУАМ
Organization for Democracy and Economic Development – GUAM

Demokratiya və İqtisadi İnkişaf naminə Təşkilat – GUAM 1997-ci il 10 oktyabr tarixində Strasburqda keçirilmiş Avropa Şurası Sammiti çərçivəsində yaradılan və tərkibinə **Azərbaycan Respublikası**, Gürcüstan, Moldova Respublikası və Ukrayna daxil olan beynəlxalq regional təşkilatdır.

Məqsəd: üzv-ölkələr arasında siyasi və iqtisadi əməkdaşlığın möhkəmləndirilməsidir. Əlavə olaraq, bu ölkələrin dəniz, çay, avtomobil və dəmir yolu nəqliyyatlarını Avropa – Qafqaz – Asiya nəqliyyat dəhlizinə sərnişin və yük daşımalarına cəlb etməkdən ibarətdir.

GUAM çərçivəsində iqtisadiyyat və ticarət, enerji məsələləri, nəqliyyat, informasiya texnologiyaları, mədəniyyət, elm və maarif, turizm, terrorizm və mütəşəkkil cinayətlə mübarizə məsələləri üzrə İşçi Qrupları yaradılmışdır.